

TEORIA ĆWIERĆWIECZA W RUCHU OLIMPIJSKIM

„Solidarność napędza naszą misję uczynienia świata lepszym poprzez sport. Możemy biec tylko szybciej, możemy mierzyć tylko wyżej, możemy stać się silniejsi tylko stojąc razem – w solidarności”, wypowiedział podczas zorganizowanej w lipcu 2021 roku 138. Sesji Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego (MKOl) przewodniczący – Thomas Bach. Pośród licznych działań, które podjęto w trakcie Sesji, znalazła się bowiem zmiana motta olimpijskiego, które uznaje jednoczącą siłę sportu i wagę solidarności. Dewiza igrzysk olimpijskich *Szybciej, wyżej, mocniej* (łac. *Citius, Altius, Fortius*) została poszerzona o dodane po myślniku słowo *razem* (łac. *Communiter*), oznaczające solidarność – zarówno w ruchu olimpijskim, jak i poza nim¹. Członkowie MKOl jednogłośnie dokonali aktualizacji motta i zmienili Kartę Olimpijską. Takie iście komunitarystyczne podejście, traktujące jednostkę jako część otaczającej ją wspólnoty, podkreśla jednocześnie znaczenie tradycji olimpijskiej. Tradycji, która na przestrzeni swojej 125-letniej historii od momentu wskrzeszenia nowożytnych igrzysk borykała się z różnego rodzaju problemami natury społecznej, tożsamościowej, ekonomicznej, politycznej, a nawet pandemicznej.

W naukach o stosunkach międzynarodowych, będących jedną z dyscyplin nauk politycznych, funkcjonuje tzw. teoria ćwierćwiecza². Dotyczy ona powtarzalności bardzo ważnych, przełomowych wydarzeń, które co dwadzieścia pięć lat w znaczący sposób wpływają na relacje multilateralne

---

¹ „Faster, Higher, Stronger – Together” – IOC Session approves historic change in Olympic motto, www.olympics.com (26.12.2021).

W międzynarodowej literaturze naukowej znana jako *The Syndrome of the 25-year Recurrence*.

między państwami bądź całkowicie je przeobrażają³. Najczęściej przywoływane są przykłady pochodzące z XX wieku, kiedy to w 1914 roku nastąpił wybuch I wojny światowej, a ćwierć wieku później rozpoczęła się II wojna światowa. W 1964 roku Chiny dołączyły do grona państw posiadających arsenał nuklearny, co umożliwiło im rozpoczęcie procesu uniezależniania się od Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich i pozwoliło na zmianę układu sił na obszarze Dalekiego Wschodu. W tym samym roku Martin Luther King otrzymał pokojową Nagrodę Nobla za działania na rzecz praw obywatelskich i dążenie do zniesienia segregacji rasowej, co dało początek ogólnosięciowym zmianom w tym obszarze, między innymi poprzez przyznanie pełni praw Afroamerykanom w Stanach Zjednoczonych Ameryki⁴. Rok 1989 zapoczątkował wydarzenia związane ze zmianą ustroju komunistycznego w państwach Europy Środkowo-Wschodniej, nazywaną Jesienią Narodów, która doprowadziła do symbolicznego końca zimnej wojny i upadku muru berlińskiego. Badacze stosunków międzynarodowych zastanawiali się, czy teoria ćwierćwiecza będzie miała przełożenie na XXI wiek. Okazało się, iż zapoczątkowany w 2014 roku kryzys polityczny na Półwyspie Krymskim na Ukrainie, będący efektem rewolucji Euromajdanu w tym kraju, doprowadził do aneksji Krymu przez Rosję i wywołał kolejne międzynarodowe dyskusje nad pokojem oraz sytuacją geopolityczną państw Europy Wschodniej⁵.

Założenia scharakteryzowanej powyżej koncepcji cykliczności wydarzeń, odnoszącej się bezpośrednio do kluczowych, światowych wypadków

---

³ S. Wojciechowski (2005), *The Psychosocial Sources of Terrorism*. W: T. Wallas, S. Wojciechowski [red.], *The Power of Terrorism*, Poznań: 7-12.

W teorii ćwierćwiecza, podczas analiz wydarzeń roku 1964, badacze często przywołują również wojnę w Wietnamie i pierwszą porażkę militarną Stanów Zjednoczonych w okresie zimnej wojny z partyzantami, zmianę strategii militarnej państwa oraz symboliczne załamanie potęgi kraju. Naukowcy podkreślają także rolę Leonida Breżniewa, który 14 października 1964 roku objął funkcję 4. Sekretarza Generalnego KPZR, a także symbolikę misji pokojowej UNFICYP na Cyprze, mającej na celu nadzór nad przestrzeganiem zawieszenia broni między cypryjskimi Turkami i Grekami, utrzymaniem strefy buforowej oraz przywróceniem porządku na wyspie.

Teorię ćwierćwiecza można ponadto odnieść do wydarzeń XIX lub XVIII wieku, a nawet wcześniejszych stuleci. Rok 1789 jednoznacznie kojarzony jest z wybuchem rewolucji francuskiej, 1814 z początkiem Kongresu Wiedeńskiego ustanawiającego ład i porządek światowy na następne sto lat, a 1839 z rozgraną między Wielką Brytanią a chińską dynastią Qing pierwszą wojną opiumową. W 1864 roku miały miejsce jedne z najważniejszych bitew wojny secesyjnej, zaś ćwierć wieku później weszła w życie konstytucja Meiji w Japonii, będąca pierwszą ustawą zasadniczą w Azji.

i incydentów politycznych, można zastosować również w przypadku analizy związków polityki z ruchem olimpijskim oraz szeroko rozumianym sportem. Zjawisko powtarzalności pewnych zdarzeń mających bezpośredni związek z polityką multilateralną dostrzegane jest od samego początku organizacji nowożytnych igrzysk olimpijskich w 1896 roku. Z racji znanych z kalendarza starogreckiego czteroletnich okresów zwanych *olimpiadami*, niemożliwym jest rozpatrywanie kluczowych powiązań igrzysk olimpijskich z sytuacją międzynarodową co dwadzieścia pięć lat. Możliwe są raczej symulacje co dwadzieścia lat. Przedstawione poniżej wnioski z analizy wydarzeń roku 1896, 1916, 1936, 1956, 1976, 1996 oraz 2016 są próbą zastosowania schematu teorii ćwierćwiecza w zagadnieniu związanym bezpośrednio z kulturą fizyczną i olimpizmem⁶. Efekt rozważań pozwoli w końcowej części artykułu na refleksję, czy istnieje logiczna całość między określonymi zdarzeniami oraz czy istnieją podstawy do twierdzenia, iż w dalekiej przyszłości w XXI wieku teoria ta znajdzie swoje odzwierciedlenie.

Teoria ćwierćwiecza a ruch olimpijski przed II wojną światową

Koncepcja nowożytnego ruchu olimpijskiego pojawiła się w umyśle barona Pierre'a de Coubertina w drugiej połowie XIX wieku, kiedy to, prawdopodobnie zainspirowany rozgrywkami Cotswold Olimpick Games w Much Wenlock oraz powołanymi w Grecji igrzyskami zappejskimi, postanowił na ich wzór zainicjować przygotowanie międzynarodowego olimpijskiego wydarzenia sportowego. De Coubertin zakładał realizację swojej wizji świata, w której sport kształtuje i rozwija poszczególne jednostki, przede wszystkim w możliwościach oddziaływać wychowawczych wynikających z pedagogiki sportowej⁷. Swoje umiejętności sportowcy mieli demonstrować podczas igrzysk, zgodnie z ideą olimpizmu i wartościami wyznawanymi przez ruch olimpijski. Od samego początku de Coubertin deklarował pełną apolityczność ruchu. Praktyka jednak pokazała, iż między realnym funkcjonowaniem

---

⁶ Przedstawiona problematyka w skonsolidowanej wersji (bez uwzględnienia XXXI Letnich Igrzysk Olimpijskich w Rio de Janeiro z 2016 roku) została poruszona przez autora niniejszej publikacji w artykule *The recurrence syndrome: A case study of the repeatability of political developments during the Olympic Games*, opublikowanym na łamach czasopisma naukowego „Studies in Sport Humanities” w numerze 20/2016. Temat ten stanowił także przedmiot rozprawy zaliczeniowej autora podczas XXIII Międzynarodowego Seminarium Studiów Olimpijskich dla Studentów Podyplomowych, odbywającego się w dniach 1-30 września 2016 roku w Międzynarodowej Akademii Olimpijskiej w greckiej Olimpii.
H. Zdebska (2008), *Istota i wartości zespołowych gier sportowych*, Kraków.

ruchu a jego polityczną bezstronnością i neutralnością widoczny jest wyraźny dysonans. Baronowi w istocie zależało na wzroście roli Francji w międzynarodowych rozgrywkach sportowych, gdyż ówczesnie na próżno było szukać konkretnych francuskich sukcesów w tym zakresie. Organizacja I Letnich Igrzysk Olimpijskich poprzedzona była Kongresem dla wskrzeszenia igrzysk olimpijskich, w którym pośrednio zauważalne były już związki z polityką, na przykład podczas powoływania prezydium czy też trzyosobowego gremium odpowiedzialnego za jego organizację z dominującym udziałem przedstawicieli francusko-anglosaskiej reprezentacji⁸. Ponadto Niemiecki Związek Gimnastyczny definitywnie wykluczał udział wszystkich swoich reprezentantów z planowanego wydarzenia sportowego z powodu jego organizacji przez barona, w przypadku którego dostrzegano silny problem we francuskim pochodzeniu⁹. Podstawą przedstawionego stanowiska mogły być jednak napięte międzynarodowe stosunki polityczne, a dokładniej bilateralne relacje pomiędzy Francją a Cesarstwem Niemieckim pod koniec XIX wieku. Twierdzono, iż zbyt późne wezwanie Niemców do współuczestniczenia w rozgrywkach oficjalnie miało *de facto* oznaczać brak takiej propozycji. De Coubertin rzekomo zasugerował to w wywiadzie dla jednego z francuskich tabloidów, iż kraj celowo został zawiadomiony z dużym opóźnieniem, gdyż obecność reprezentantów niemieckich uniwersytetów i szkół osłabiłaby w znaczący sposób start francuskich zawodników w imprezie¹⁰. Nie zwracając uwagi na postanowienia związku gimnastycznego, niemiecki przyrodnik Willibald Gebhardt utworzył w grudniu 1895 roku „Komitet dla niemieckiego udziału w Igrzyskach Olimpijskich 1896 w Atenach”, będący pierwszym Narodowym Komitetem Olimpijskim¹¹. Dzięki jego zaangażowaniu zorganizowana w komitecie grupa zawodników postanowiła działać wbrew woli związku i wystartować w igrzyskach w Atenach. Na jej czele stanął zdobywca największej dla Cesarstwa Niemieckiego ilości medali olimpijskich, gimnastyk Hermann Weingärtner¹². Mimo problemów wewnętrznych w poszczególnych państwach nie da się ukryć, iż całość przedsięwzięć Pierre'a de Coubertina doprowadziła do ogromnego sukcesu, zorganizowania przełomowego wydarzenia sportowego, którego efekty dostrzegane są do dzisiaj.

---

⁸ G. Młodzikowski (1979), *Polityka i sport*, Warszawa.

⁹ V. Kluge (1968), *Olympische Sommerspiele von Athen bis Mexico. Die „Oder-Zeitung“ kannte keinen Olympiasieger*, Neuer Tag.

A. Metzner (1968), *Olympia und die Deutsche Turnerschaft: 40 Jahre Boykott*, „Die Zeit”, 05.04.1968.

A. Scherer (1996), *Sport in Germany*, „Olympic Review”, XXV(6): 36-38.

¹² M. Rozmiarok (2015), *The life and nonconformist views of sport of Hermann Weingärtner (1864-1919)*, „Studies in Sport Humanities”, 17: 40-44.

Zaplanowane na 1916 rok VI Letnie Igrzyska Olimpijskie miały odbyć się po raz pierwszy na terenie Cesarstwa Niemieckiego w Berlinie. Miasto zostało wybrane na gospodarza podczas 14. Sesji MKOl w Sztokholmie, pokonując w rywalizacji o organizację igrzysk Amsterdam, Brukselę, Aleksandrię, Budapeszt i Cleveland. W tym samym roku rozpoczęto prace przygotowawcze nad adaptacją berlińskiego Deutsches Stadion do rozgrywek olimpijskich dyscyplin sportowych. Oficjalne otwarcie obiektu sportowego nastąpiło trzy lata przed planową inauguracją igrzysk, a podczas ceremonii triumfalnie wypuszczono dziesięć tysięcy gołębi oraz zorganizowano świętowanie ćwierćwiecza na pruskim tronie cesarza niemieckiego Wilhelma II Hohenzollerna¹³. Przeprowadzenie igrzysk uniemożliwił dość niespodziewany wybuch I wojny światowej, gdyż społeczność międzynarodowa nie zakładała tak wielkiego rozrostu konfliktu, który obejmie swoim zasięgiem państwa różnych kontynentów. Jednym z największych zwolenników odebrania organizacji imprezy Berlinowi był Justinien de Clary, były strzelec sportowy i brązowy medalista olimpijski z 1900 roku w trapie, pełniący wówczas funkcję prezesa Francuskiego Komitetu Olimpijskiego¹⁴. Pierre de Coubertin bardzo długo nie podejmował decyzji o odwołaniu imprezy sportowej. Wstrzymywał się z decyzją przez rok od wybuchu wojny utrzymując, iż nawet w przypadku niemożności odbycia zawodów, niemieckie igrzyska otrzymają swój porządkowy numer VI, tak jak to miało miejsce w starożytnej Grecji. Ostatecznie zrezygnował z ich organizacji w 1915 roku, borykając się jednocześnie z problemem politycznej neutralności MKOl, podnoszonej w dyskusji przez domagającego się ekspulsji członków narodowości niemieckiej Theodore'a Cooka. Baron zdecydował o zamrożeniu działalności Komitetu do czasu zakończenia działań wojennych¹⁵.

Szanse na ekspansję swoich wpływów oraz wizji państwowości otrzymał Berlin dokładnie dwadzieścia lat później. Rosnąca w trakcie poprzednich imprez olimpijskich pozycja międzynarodowa igrzysk przykuła uwagę niemieckich polityków oraz działaczy partyjnych, którzy poprzez organizację widowiska chcieli udowodnić światu swoją silną, niepodważalną pozycję na mapie Europy¹⁶. Wyboru stolicy Rzeszy Niemieckiej na gospodarza XI Letnich Igrzysk Olimpijskich w 1936 roku dokonano z pięcioletnim wyprzedzeniem

¹³ 60,000 Dedicate Berlin Stadium, „The New York Times”, 09.06.1913.

J.E. Findling, K.D. Pelle (1996), *Historical dictionary of the modern Olympic movements*, Westport-Londyn.

¹⁵ G. Młodzikowski (1984), *Olimpiady ery nowożytnej*, Warszawa.

¹⁶ A. Włodarczyk (2018), *Olympic Games in Garmisch-Partenkirchen 1936 - sport, logistics, media*, „Studies in Sport Humanities”, 23: 19-23.

podczas 29. Sesji MKOl w Barcelonie. Republika Weimarska skorzystała przy okazji z prawa priorytetu wynikającego z art. 6. statutu MKOl, rezerwując sobie wstępnie prawo organizacji Zimowych Igrzysk Olimpijskich w alpejskim Garmisch-Partenkirchen. Berlin początkowo nie wzbudzał negatywnych kontrowersji. W głosowaniu korespondencyjnym otrzymał aż 46 głosów poparcia, przy 16 głosach oddanych na Barcelonę i 8 wstrzymujących się¹⁷. Jednak 30 stycznia 1933 roku do władzy doszedł Adolf Hitler, wprowadzając ideologię rasistowską i rozpoczynając niespotykane ówczesnie w tak wielkiej skali rządy terroru¹⁸. Krajowy sport został całkowicie zdominowany i opanowany przez Narodowosocjalistyczną Niemiecką Partię Robotników (NSDAP), dzięki której bliski współpracownik Hitlera, Hans von Tschammer und Osten, objął stanowisko szefa niemieckiego sportu oraz prezesa Niemieckiego Komitetu Olimpijskiego. Jednym z największych problemów, z którymi borykała się III Rzesza, była kwestia udziału w igrzyskach niemieckich sportowców pochodzenia żydowskiego, których uczestnictwo uważano za nieodpowiednie i niestosowne. Ówczesny Przewodniczący MKOl Henri de Baillet-Latour zwrócił się podczas 33. Sesji Komitetu w Wiedniu z oficjalnym wnioskiem o zagwarantowanie przez przedstawicieli Rzeszy Niemieckiej przestrzegania artykułów *Karty Olimpijskiej* w zakresie dopuszczenia do rozgrywek zawodników z żydowskimi korzeniami, co zostało zadeklarowane w stwierdzeniu, iż „co do zasady niemieccy Żydzi nie zostaną wykluczeni z XI Letnich Igrzysk Olimpijskich”¹⁹. Oświadczenie tylko na chwilę uspokoiło członków MKOl, gdyż problem ten powrócił w dyskusji podczas 32. Sesji Komitetu w Atenach, aczkolwiek tam Niemcy ponownie potwierdzili swoje przyrzeczenie²⁰. Kwestii tej nie odpuszczali wyłącznie Brytyjczycy i Amerykanie. Ci drudzy podczas zjazdu Amatorskiej Unii Lekkoatletycznej przyjęli rezolucję nawołującą do bojkotu Igrzysk Olimpijskich. O to samo prosił Amerykański Związek Olimpijski. Szef Związku Avery Brundage, znany ze swoich antysemickich poglądów i sympatii do reżimu hitlerowskiego, zablokował przyjęcie dokumentu²¹.

---

¹⁷ O. Mayer (1960), *A travers les anneaux olympiques*, Genewa.

¹⁸ M. Rozmiarek (2021), *The legacy of the 1936 Winter Olympics in Garmisch-Partenkirchen in the context of sports tourism*, „Studies in Sport Humanities”, 29: 51-55.

¹⁹ D. Hart-Davis (1986), *Hitler's Games – The 1936 Olympics*, Nowy Jork.

²⁰ M. Kobierecki (2010), *Bojkot igrzysk olimpijskich jako sprzeciw wobec upolityczniania rywalizacji sportowej – czy ich kolejny przejaw?*, „Zbliżenia Cywilizacyjne”, t. VI: 203-233.

G. Walters (2008), *Igrzyska w Berlinie. Jak Hitler ukradł olimpijski sen*, Poznań.

W efekcie podczas XI Letnich Igrzysk Olimpijskich w 1936 roku dopuszczono do udziału nielicznych sportowców z dalekimi żydowskimi korzeniami w niemieckiej reprezentacji (na przykład florecistki Heleny Mayer), co było zasługą między innymi dra Theodora Lewalda, niemieckiego członka MKOl pochodzenia żydowskiego, którego zasługi i pozostanie w grupie współpracowników sportowych zatwierdził sam Hitler. Niemieckiemu Führerowi chodziło bowiem przede wszystkim o gloryfikację systemu nazistowskiego oraz demonstrację siły militarnej. Już pierwszego dnia złamał on rażąco protokół olimpijski oczekując, by medaliści przybywali do jego łoża honorowej celem otrzymania osobistych gratulacji, co spotkało się ze zdecydowaną reakcją MKOl i ostatecznym powstrzymaniem pomysłu²². Każdy zaś z reprezentantów Rzeszy Niemieckiej nosił na koszulkach i dresach godło orła ze swastyką, pozdrawiając Adolfa Hitlera oraz widzów charakterystycznym gestem uniesionej ręki i hasłem „Heil Hitler!”²³. Propagandową apoteozą możliwości organizacyjnych i finansowych Rzeszy stał się wyreżyserowany przez Leni Riefenstahl pierwszy pełnometrażowy dokument o igrzyskach olimpijskich – *Olimpiada* (niem. *Olympia*)²⁴. Cele polityczne całkowicie zdominowały idee olimpijskie zepchnięte na drugi plan. Przy wszystkich tych sytuacjach decyzją kuriozalną było zgłoszenie wniosku nominacyjnego dla Pierre’a de Coubertina do Pokojowej Nagrody Nobla, który ostatecznie przypadł²⁵.

Analogia teorii ćwierćwiecza w ruchu olimpijskim w II połowie XX wieku

Sportowców uczestniczących w XVI Letnich Igrzyskach Olimpijskich w 1956 roku było znacznie mniej, aniżeli we wcześniejszych latach. Spowodowane to było między innymi wysokimi kosztami przejazdu na południową półkulę ziemi oraz bardzo dużą odległością, gdyż po raz pierwszy w historii igrzyska olimpijskie odbyły się w australijskim Melbourne, czyli na innym niż Europa i Ameryka Północna kontynencie²⁶. Wiele państw zdecydowało się nie uczestniczyć w igrzyskach z powodu krwawo stłumionej przez Związek

²² K. Zuchora (2016), *Dialogi olimpijskie. O pięknie i pokoju, etyce i polityce, solidarności i edukacji*, Warszawa.

²³ W. Lipoński (2012), *Historia sportu*, Warszawa.

A. Włodarczyk (2016), *Olympia by Leni Riefenstahl – Propaganda, Document or Art?*, „Studies in Sport Humanities”, 19: 37-41.

²⁵ A. Kaźmierczak (2013), *Wokół myśli pedagogicznej barona Pierre’a de Coubertin*. W: J. Nowocien, K. Zuchora [red.], *Sport w kulturze zdrowia, czasu wolnego i edukacji olimpijskiej w 150-lecie urodzin Pierre’a de Coubertin*, Warszawa: 408-415.

²⁶ Z. Porada (1980), *Starożytność i nowożytność igrzyska olimpijskie*, Kraków.

Socjalistycznych Republik Radzieckich rewolucji węgierskiej twierdząc, iż idea pokoju przyświecająca igrzyskom olimpijskim została zakłócona i widowisko sportowe w przypadku nieustannie trwających konfliktów zbrojnych nie powinno w ogóle się odbyć. Zamysł ten potęgowany był również przez rozpoczętą 29 października 1956 roku militarną agresję Francji, Wielkiej Brytanii oraz Izraela na Egipt, która obejmowała cały szereg rywalizujących ze sobą podczas igrzysk olimpijskich narodów, a także niezmienny konflikt polityczny pomiędzy Tajwanem a Chińską Republiką Ludową. Z powodu wyżej wymienionych napiętych stosunków międzynarodowych, podczas Letnich Igrzysk Olimpijskich w Melbourne nie uczestniczyły reprezentacje Egiptu, Szwajcarii, Hiszpanii, Holandii, Iraku, Libii oraz Chińskiej Republiki Ludowej. Do udziału w igrzyskach nie zgłosiły się ponadto takie państwa jak Liban, Panama, Gwatemala, Malta oraz Złote Wybrzeże²⁷. Rok 1956 przyniósł więc pierwsze znaczące próby wykorzystania do celów politycznych igrzysk olimpijskich poprzez bojkot. Państwa rezygnujące z udziału w wydarzeniu w żaden sposób nie krytykowały organizatorów imprezy, chodziło im wyłącznie o wyrażenie swojego sceptycznego przekonania wobec konfliktów zbrojnych oraz podejmowanych międzynarodowych decyzji politycznych na świecie. Najważniejszym starciem sportowym podczas Igrzysk okazał się mecz reprezentacji Węgier i ZSRR w piłce wodnej. Biorąc pod uwagę przerażającą intensywność form działań prowadzonych przez Związek Radziecki na życie obywateli węgierskich, osiągnięcie zwycięstwa w trakcie bezpośredniego meczu z największym rywalem politycznym było dla węgierskich sportowców kwestią zasadniczą²⁸. Tym bardziej, iż podczas meczu już w pierwszej minucie Peter Mchvenieradze wykręcił ramię do tyłu węgierskiemu zawodnikowi. Jednak po rozpoczęciu drugiej połowy meczu miało miejsce kolejne zajście, podczas którego Boris Markarov z dużą siłą uderzył w prawe oko Antola Belvarięgo. Po tym ciosie nastąpiły pomiędzy reprezentantami zwaśnionych stron walki nad i pod powierzchnią wody. Sytuacja miała symboliczny wymiar obrony Węgier i odparcia ataku radzieckiego. W ostatnich minutach meczu Valentin Prokopov uderzył Ervina Zádora w twarz, uszkadzając mu prawy łuk brwiowy, z którego krew spłynęła do wody w basenie, zabarwiając ją na kolor czerwony²⁹. Krew w wodzie stała się fizycznym symbolem

²⁷ *The Official Report of the Organizing Committee for the Games of the XVI Olympiad Melbourne 1956* (1958), Melbourne.

²⁸ M. Rozmiarek, A. Szabelski (2016), *O węgierskiej krwi w wodzie, czyli konflikt Węgry - ZSRR a Letnie Igrzyska Olimpijskie w 1956 roku*, „Refleksje. Pismo naukowe studentów i doktorantów WNPiD UAM”, 13: 123-138.

²⁹ *Hungarians Beat Russian Team, 4-0*, „The New York Times”, 6.12.1956.

tego sportowego pojedynku, a sędzia ostatecznie przerwał rywalizację przed czasem i uznał oficjalnie zwycięstwo Węgrów. Po zakończeniu Igrzysk Olimpijskich Ervin Zádor wraz ze czterema innymi zawodnikami podjął decyzję o pozostaniu w Australii, odmawiając jednocześnie powrotu do macierzystego kraju okupowanego przez Sowieców i zostając uchodźcami politycznymi. Z całej drużyny narodowej Węgier aż czterdziestu pięciu spośród stu siedemdziesięciu pięciu zawodników wniosło o azyl polityczny po igrzyskach, w tym między innymi Ferenc Puskás³⁰. Należy jednak zaznaczyć, iż Węgry były pierwszym krajem z bloku wschodniego, który po II wojnie światowej upomniał się o prawa do niepodległości i niezawisłości. Stały się dowodem na to, że Związek Radziecki jest gotowy zastosować wszelkie metody do zdławienia wolnościowych aspiracji w zależnych od siebie państwach.

XXI Letnie Igrzyska Olimpijskie w Montrealu w 1976 roku spotkały się z jednym z największych grupowych bojkotów w historii igrzysk olimpijskich, przyjmującym formę protestu przeciwko ówczesnej sytuacji międzynarodowej. Wynikał on z nasilenia żądań państw afrykańskich w stosunku do ruchu olimpijskiego. Ponadto zapoczątkowana dwadzieścia lat wcześniej dyskusja na temat udziału Tajwanu w igrzyskach dość dynamicznie powróciła. Jeszcze w kwietniu 1976 roku nic nie wskazywało na to, iż Tajwan nie zostanie dopuszczony do rozgrywek. Miesiąc później wyniknął jednak problem występowania Tajwanu pod nazwą Republiki Chińskiej. Organizatorzy wyrazili jedynie zgodę na jego uczestnictwo pod własną flagą narodową oraz ze swoim hymnem państwowym, gdyż Chińska Republika Ludowa posiadająca stosunki dyplomatyczne z Kanadą przestrzegала ich przed dopuszczeniem zwaśnionego podmiotu międzynarodowego do udziału w wydarzeniu³¹. Idea rywalizacji sportowej podczas igrzysk olimpijskich po raz kolejny została przykryta sprawami politycznymi, zaś pięciu członków reprezentacji Tajwanu, którzy byli już w Montrealu i przygotowywali się do zawodów, opuściło ostatecznie wioskę olimpijską. Bojkot Igrzysk Olimpijskich w Montrealu przez szereg państw afrykańskich był natomiast wymierzony przeciwko udziałowi w imprezie reprezentacji Nowej Zelandii, utrzymującej kontakty sportowe z Republiką Południowej Afryki oraz planującej zorganizowanie tournée dla jej narodowej drużyny rugbyistów w 1976 roku na swoim terytorium. Z tego powodu Komitet Wykonawczy Najwyższej Rady Sportu Afrykańskiego w dniu 26 kwietnia podjął decyzję zdystansowania się od dyscyplin olimpijskich, w których

---

³⁰ M. Rozmiarek, A. Szabelski (2020), *Etos emigranta a Ferenc Puskás na tle innych uczestników igrzysk olimpijskich*, „Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe”, 3 (2): 41-54.
Game playing in Montreal, „The Time”, 26.07.1976.

udział zadeklarowali nowozelandzcy sportowcy. Wobec braku porozumienia z państwem kontynentu australijskiego, na czerwcowym posiedzeniu Organizacji Jedności Afrykańskiej szefowie reprezentacji państw członkowskich zdecydowali się na całkowity bojkot igrzysk i wystosowali list do MKOl nawołujący do podjęcia ostatecznej decyzji o niedopuszczeniu zawodników z Nowej Zelandii do rozgrywek. Warto przy tym zauważyć, że samo porozumienie państw afrykańskich *de facto* także ukazuje wpływ polityki na sport, gdyż tego typu porozumienia i decyzje były w jawnej sprzeczności z *Kartą Olimpijską*. MKOl odrzucił definitywnie otrzymany wniosek³². Z udziału w XXI Letnich Igrzyskach Olimpijskich wycofało się aż 27 afrykańskich reprezentacji narodowych, a w ramach solidarności z pokrzywdzonymi do bojkotu dołączyły również drużyny narodowe Iraku i Gujany. W wyniku tego rozwiązania, kontynent afrykański reprezentowany był wyłącznie przez Senegal i Wybrzeże Kości Słoniowej, które pozostały do końca obojętne na zalecenia Organizacji Jedności Afrykańskiej³³. Choć bojkot osiągnął międzynarodowo znikomy wydzźwięk, najprawdopodobniej ze względu na fakt skierowania go wyłącznie w stosunku do Nowej Zelandii, to jednak był on ówczasie największą formą protestu w bezpośredniej sprawie dotyczącej igrzysk. Był to także pierwszy przypadek, gdy presją, groźbą i szantażem nie osiągnięto zamierzonego celu. Ukazał natomiast ogromny problem segregacji rasowej i apartheidu, a forma zastosowanych działań pozwoliła stwierdzić, iż wyłącznie jego całkowite wyeliminowanie rozwiąże mocno skomplikowaną kwestię, poruszoną w 1976 roku przez państwa afrykańskie.

Dokonany przez Erica Roberta Rudolpha atak terrorystyczny, który przybrał formę zamachu bombowego w Parku Olimpijskim, całkowicie odsunął na boczny tor przebieg zmagani sportowych podczas XXVI Letnich Igrzysk Olimpijskich w Atlancie w 1996 roku. W wyniku zamachu z dnia 27 lipca śmierć poniosły 2 osoby, zaś aż 111 osób zostało rannych. Skala rażenia mogła być znacznie większa, gdyby nie interwencja strażnika Richarda Jewella, który zauważył bombę przed detonacją i zdążył zarządzić ewakuację ludności z parku. Zamachowiec swoim działaniem pragnął wymusić anulowanie Igrzysk Olimpijskich. Krótco po północy dzięki systemowi przenoszenia oporządzenia ALICE wtargnął do parku z plecakiem, w środku którego znajdowały się trzy rurobomby. Dla większej skuteczności rażenia umieścił w nich gwoździe

---

³² M. Słoniewski (2016), *Bojkot igrzysk olimpijskich jako instrument polityki międzynarodowej w latach 1976-1988*, Warszawa.

³³ E. Nowicka (1986), *Działalność Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego w latach 1894-1981*, Warszawa.

murarskie, które w momencie wybuchu spowodowały najwięcej ran³⁴. Wcześniej jednak Rudolph zawiadomił policję o swoich planach. Śmierć w wyniku przebicia czaszki gwoździem poniosła 44-letnia Alice Hawthorne, a u 40-letniego tureckiego operatora kamery Meliha Uzunyola nastąpił w trakcie pracy na pobliskiej scenie koncertowej śmiertelny zawał serca³⁵. Prezydent Stanów Zjednoczonych Bill Clinton potępił eksplozję nazywając ją „aktem terroru zła” i zadeklarował jak najszybsze odnalezienie i ukaranie sprawcy³⁶. Pomimo krwawego wydarzenia, organizatorzy wspólnie z zawodnikami startującymi w poszczególnych dyscyplinach sportowych podjęli decyzje o kontynuowaniu rozgrywek olimpijskich zgodnie z wcześniej ustalonym harmonogramem. Zamachowiec po fakcie przyznał, iż zastanawiał się nad podjęciem swoich działań bardzo długo. Stwierdził, iż „choć celem ruchu olimpijskiego jest promowanie wartości globalnego socjalizmu, (...) to głównym motywem ataku 27 lipca było zawstydzenie, rozgniewanie i wprawienie w zakłopotanie rządu w Waszyngtonie z powodu jego skandalicznego usankcjonowania aborcji na żądanie”³⁷.

Igrzyska w Rio de Janeiro w dobie światowego kryzysu migracyjnego

W marcu 2016 roku Thomas Bach zadeklarował, że Komitet spośród kilkudziesięciu potencjalnych kandydatów wybierze od pięciu do dziesięciu uchodźców, którzy będą uczestniczyli podczas Letnich Igrzysk Olimpijskich w Rio de Janeiro jako oficjalna reprezentacja uchodźców³⁸. Spowodowane to było między innymi problemami geopolitycznymi Południowego Sudanu oraz trwającą od 2011 roku wojną domową w Syrii, w efekcie której zginęło kilkaset tysięcy ludzi. Podczas doboru do zespołu weryfikowano przez Organizację Narodów Zjednoczonych status uchodźcy, jak również uwzględniano zdolności sportowe (możliwości osiągnięcia norm olimpijskich) i osobiste okoliczności danego olimpijczyka. Zakładając specjalny fundusz, MKOl przeznaczył dwa miliony dolarów amerykańskich na trening sportowców.

---

³⁴ M. Brenner (1997), *American Nightmare: The Ballad of Richard Jewell*, „Vanity Fair”, 01.02.1997.

J. Jacobs (1996), *In Atlanta, Fear Roams Hand In Hand With Anger*, „Hartford Courant”, 28.07.1996.

³⁵ *Clinton pledges thorough effort to find Olympic park bomber*, CNN, 27.07.1996.

A.E. Robertson (2007), *Terrorism and Global Security*, New York.

³⁸ P. Gajzler (2016), *Reprezentacja uchodźców na igrzyskach w Rio de Janeiro*, www.sport.onet.pl (28.12.2021).

Poproszono następnie o pomoc poszczególne Narodowe Komitety Olimpijskie, które odpowiadały za zidentyfikowanie najlepszych przesiedlonych sportowców na swoim terytorium³⁹. Jako pierwszą odnaleziono Yusrę Mardini, 17-letnią pływaczkę pochodzenia syryjskiego, która uciekając przepłynęła w nadmuchanej łodzi z Turcji do Grecji i podróżując następnie przez państwa Półwyspu Bałkańskiego, Węgry oraz Austrię dotarła do Niemiec, gdzie się osiedliła i rozpoczęła swoje treningi⁴⁰. Kolejną uczestniczką była pochodząca z Islamskiej Republiki Iranu Raheleh Asemani, która z uwagi na otrzymanie belgijskiego obywatelstwa i uzyskanie zgody przewodniczącego MKOl na zmianę barw reprezentowała ostatecznie Królestwo Belgii⁴¹. Do drużyny uchodźców dołączyli także Syryjczyk Rami Amis, pięciu reprezentantów pochodzących z Sudanu Południowego, dwóch przedstawicieli Demokratycznej Republiki Konga oraz jeden Etiopczyk. Prócz reprezentacji uchodźców, podczas Igrzysk w Rio de Janeiro można było dostrzec również drużynę złożoną z dziewięciorga zawodników pochodzących z Kuwejtu, startującą jako Niezależni Sportowcy Olimpijscy. Spowodowane to było zawieszeniem przez MKOl w dniu 27 października 2015 roku Narodowego Komitetu Olimpijskiego Kuwejtu po raz drugi w przeciągu pięciu lat z powodu nadmiernej ingerencji władz państwa w suwerenność Komitetu⁴². Na tym przykładzie można więc zauważyć, iż nie tylko polityka zewnętrzna ma szereg powiązań z decyzjami wydawanymi przez MKOl, ale również wewnętrzne relacje na linii państwo a organizacja międzynarodowa odgrywają dużą rolę w kształtowaniu olimpijskich realiów.

Podsumowanie

Zasady scharakteryzowanej we wstępie teorii ćwierćwiecza, odnoszącej się do naczelných, strategicznych wydarzeń politycznych ubiegłych wieków, można zastosować przy badaniach dotyczących bezpośredniej interakcji między polityką a wszelkimi formami współzawodnictwa olimpijskiego. Poziom zaangażowania tych zależności jest za każdym razem inny i zależy od konkretnych okoliczności, jednak ich wnikliwe obserwacje pozwalają

³⁹ *Refugee Olympic Team to shine spotlight on worldwide refugee crisis*, www.olympics.com (15.12.2021).

⁴⁰ H. Saul (2016), *Yusra Mardini: Olympic Syrian refugee who swam for three hours in sea to push sinking boat carrying 20 to safety*, www.independent.co.uk (24.11.2021).

R. Casert (2016), *Former refugee want to earn Rio taekwondo medal as Belgian*, www.eu.usatoday.com (10.12.2021).

S. Krystek (2016), *Rio 2016: Kuwejccy sportowcy wystartują pod flagą olimpijską*, www.polsatsport.pl (28.11.2021).

na stwierdzenie, iż średnio co dwadzieścia lat polityka całkowicie przesuwa widowisko olimpijskie do drugiej linii, sama pretendując do bycia najważniejszym elementem wydarzenia. Zjawisko powtarzalności pewnych zdarzeń, mających bezpośredni związek z polityką multilateralną dostrzegalne jest od samego początku organizacji nowożytnych igrzysk olimpijskich w 1896 roku.

Teoria politycznej powtarzalności olimpijskiej i przeprowadzone w jej zakresie badania potwierdzają istotność polityki oraz jej dominację wyróżniającą się podczas igrzysk w latach 1896, 1916, 1936, 1956, 1976, 1996 oraz 2016. W efekcie można dojść do uogólnienia i wskazać, iż w 1896 roku sama organizacja I Igrzysk Olimpijskich miała znamiona politycznej, gdyż celem pośrednim Pierre'a de Coubertina było wdrożenie we Francji, będącej *de facto* zaściankiem sportowym Europy, szybkiej i efektywnej reformy w szkolnictwie i nauczaniu z zakresu kultury fizycznej, dzięki której pozycja państwa na arenie międzynarodowej byłaby mocniejsza i bardziej stabilna. Baron podejmował również próby zwiększenia roli swojego kraju między innymi poprzez dominujący udział przedstawicieli francusko-anglosaskiej reprezentacji w składach prezydium oraz wśród organizatorów Kongresu dla wskrzeszenia igrzysk olimpijskich. Gdyby nie I wojna światowa, będąca efektem pewnych międzynarodowych sytuacji politycznych, VI Letnie Igrzyska Olimpijskie w 1916 roku miały szansę się odbyć. Początkowo nie zakładano tak wielkiego rozrostu konfliktu, który objął swoim zasięgiem państwa różnych kontynentów. Decyzja o zaniechaniu organizacji wydarzenia sportowego zapadła w 1915 roku, zamrożono także działalność MKOl. W 1936 roku władze III Rzeszy Niemieckiej poprzez organizację igrzysk chciały udowodnić światu niepodważalną pozycję swojego państwa na mapie Europy. Momentem przełomowym było dojście do władzy Adolfa Hitlera, implementującego ideologię rasistowską i rozpoczynającego powszechny rząd terroru. Niemieckiemu Führerowi chodziło przede wszystkim o demonstrację siły militarnej oraz gloryfikację systemu nazistowskiego kosztem najszlachetniejszych idei olimpijskich. Dwadzieścia lat później agresja Wielkiej Brytanii, Francji oraz Izraela na Egipt, która obejmowała cały szereg rywalizujących ze sobą podczas igrzysk olimpijskich narodów, bezustanny konflikt polityczny pomiędzy Chińską Republiką Ludową a Tajwanem, a także krwawo stłumiona przez ZSRR rewolucja węgierska, całkowicie przyćmiły przebieg Igrzysk Olimpijskich w 1956 roku. Kulminacyjnym ich punktem był mecz Związku Radzieckiego z reprezentacją Węgier w piłkę wodną, podczas którego, w wyniku ostrej rywalizacji między zwaśnionymi stronami krew spłynęła do wody w basenie. Letnie Igrzyska Olimpijskie w Montrealu w 1976 roku spotkały się z największym ówczesnie bojkotem w historii igrzysk olimpijskich, przyjmującym formę

protestu przeciwko sytuacji politycznej na świecie. Wynikał on ze wzrostu nasilenia żądań państw afrykańskich w stosunku do ruchu olimpijskiego oraz kontrowersji związanych z udziałem Tajwanu w igrzyskach. Ostatecznie aż 27 afrykańskich reprezentacji narodowych wycofało się z rozgrywek, a dwie kolejnie dołączyły do nich na zasadzie solidaryzowania się z pokrzywdzonymi zawodnikami. W 1996 roku atak terrorystyczny zepchnął na bok przebieg zmagania sportowych XXVI Letnich Igrzysk Olimpijskich w Atlancie. Ofiary poniosły cierpienie i śmierć w imię polityki, gdyż głównym motywem zamachu było wprawienie w zakłopotanie rządu w Waszyngtonie z powodu jego bulwersującego usankcjonowania aborcji na żądanie. Z kolei rok 2016 wywołał duże dyskusje na temat światowego kryzysu migracyjnego, którego skutkiem podczas XXXI Letnich Igrzysk Olimpijskich w Rio de Janeiro było powołanie reprezentacji uchodźców z Syrii, Sudanu Południowego, Demokratycznej Republiki Konga oraz Etiopii. Ponadto nadmierna ingerencja Kuwejtu w działania MKOl spowodowała zawieszenie tego kraju jako członka, a kuwejccy zawodnicy startowali jako Niezależni Sportowcy Olimpijcy pod flagą olimpijską.

Podczas analizy poszczególnych igrzysk olimpijskich nie można naturalnie deprecjonować rangi wydarzeń Igrzysk w Monachium w 1972 roku, Moskwie w 1980 roku, Los Angeles w 1984 roku, Seulu w 1988 roku czy innych, podczas których również miały miejsce wydarzenia mogące mieć bezpośrednie powiązania z prowadzoną ówczesnie polityką. Równie istotne choćby z komunitarystycznego punktu widzenia w zakresie budowania wspólnotowości były Igrzyska w Tokio w 2020 (a w efekcie 2021) roku, które z uwagi na liczne obostrzenia i ograniczenia wynikające z ówczesnie trwającej pandemii COVID-19, w oczach zwolenników liberalizmu mogły budzić szereg wątpliwości⁴³. Amerykańscy politolodzy, Patrick M. Cottrell oraz Travis Nelson twierdzą, iż w zasadzie od Igrzysk Olimpijskich w Berlinie w 1936 roku nie było żadnych rozgrywek olimpijskich, które nie byłyby eksploatowane dla pewnych celów politycznych⁴⁴. Mimo wszystko natężenie wszelkich działań politycznych w każdym kolejnym roku jest zmienne, często zupełnie inne od poprzednich, choć powaga niektórych zdarzeń może realnie wskazywać

---

⁴³ Więcej informacji na temat XXXII Letnich Igrzysk Olimpijskich w Tokio z perspektywy nie tylko politycznej, ale i ekonomicznej, społecznej czy planistyczno-urbanistycznej, znajduje się w pracy zbiorowej *Letnie Igrzyska Olimpijskie Tokyo 2020 w obliczu pandemii COVID-19* napisanej pod redakcją Adrianny Banio i wydanej nakładem Wydawnictwa Naukowego Uniwersytetu Szczecińskiego w 2021 roku.

⁴⁴ P.M. Cottrell, T. Nelson (2010), *Not just the Games? Power, protest and politics at the Olympics*, „European Journal of International Relations”, 17(4): 729-753.

na najwyższy stopień powiązań igrzysk z polityką. Trudno podważać jednak zasadność powyższej teorii, gdyż takie okoliczności, jak między innymi I wojna światowa czy polityka antysemityzmu i rasizmu Adolfa Hitlera trwale zmieniły bieg olimpijskich wydarzeń i zapisały się bezpośrednio w historii igrzysk. Pewna ich powtarzalność może również sygnalizować przełomowe wydarzenia podczas kolejnych igrzysk XXI wieku, których w chwili obecnej nie można w 100% przewidzieć.